



توافق بر سر ترك خصومت

عادی سازی روابط ایران و عربستان با گذشت بیش از یک سال هنوز دستاورد ملموسی نداشته است

پیش از ۷ اکتبر، در مصاحبه‌ای با فاکس نیوز، این مسئله را تأیید کرده بود.

دیده‌بان ژئوپلیتیک در روزهای نخست پس از آغاز جنگ در غزه در مقاله‌ای با عنوان «ایران: ذنبغ واقعی درگیری غزه» دستاوردهای تهران را اینگونه شرح می‌دهد: «در همان زمان وقوع حملات حماس، پادشاهی عربستان سعودی به یک توافق عادی سازی با اسرائیل تحت حمایت ایالات متحده نزدیک بود. چنین توافقی به احتمال زیاد شامل امکان ایجاد برنامه هسته‌ای غیرنظامی عربستان سعودی، تقویت بیشتر همکاری دفاعی واشنگتن و ریاض و امکان توافق صلح بین اسرائیلی‌ها و فلسطینی‌ها تحت نفوذ عربستان می‌شد... همه مواردی که بدون شک در تضاد با برنامه‌های ایران در قبال کشورهای عربی بود. همچنین تشدید تنش‌های ژئوپلیتیکی در منطقه به دلیل جنگ جاری در غزه منجر به تحریک احساسات عمومی در بسیاری از کشورهای عربی می‌شود و در نتیجه بر دولت‌های منطقه فشار می‌آورد تا هیچ گام ملموسی در جهت عادی سازی یا همکاری اقتصادی بیشتر با اسرائیل پیش نبرند؛ که دقیقاً یکی از اهداف اصلی ایران است.»

ایران همچنین درصدد بود تا با استفاده از فضای ایجادشده پس از از سرگیری روابط با عربستان، روابط خود را با کشورهای هم‌چون مصر و اردن نیز از سر گرفته و با پیروی از الگوی مذاکرات ۵ مرحله‌ای با عربستان که در زمان دولت دوازدهم آغاز شده بود، با از سرگیری روابط با قاهره، یک دستاورد ملموس دیگر به کارنامه دولت سیزدهم بیفزاید اما این امر به سرانجام نرسید و خبرهای جسته و گریخته مذاکرات با مصر با آغاز تحولات جدید در خاورمیانه، متوقف شد. موضوع همکاری اردن با ائتلاف رهگیری پهپادها و موشک‌های ایرانی در مسیر فلسطین

و دفاع است که تجربه سعودی‌ها نشان می‌داد جز با کنار آمدن با ایران -یا آنچه غرب، مهار ایران می‌نامد- امکان‌پذیر نخواهد بود. براساس تحلیل شورای آتلانتیک در یک سالگی توافق تهران و ریاض «رهبری عربستان سعودی می‌داند که ایران و بازیگران غیردولتی تحت حمایت تهران در منطقه می‌توانند امنیت ملی پادشاهی را به گونه‌ای تهدید کنند که شانس موفقیت چشم‌انداز ۲۰۳۰ را تا حد زیادی کاهش دهد. برای شروع، حملات پهپادی و موشکی علیه تأسیسات نفتی بقیق و خریص در سپتامبر ۲۰۱۹ انجام شد. این حملات که ریاض آنها را به گردن تهران انداخت، تولید نفت عربستان سعودی را ۵۰ درصد کاهش داد. علاوه بر این، فراموش کردن حمله موشکی حوثی‌ها در سال ۲۰۲۲ به یک انبار سوخت در جده در جریان مسابقات جایزه بزرگ فرمول یک زمانی که برای ریاض معرفی عربستان سعودی به جهان به عنوان کشوری باثبات و دارای آینده مهم بود، دشوار است.»

این از سرگیری روابط اما به شمشیر دولبه‌ای برای جمهوری اسلامی ایران بدل شد که به اعتقاد تحلیلگران، دست تهران را برای موضع‌گیری صریح و غالباً تند و همچنین اقدامات عملی با استفاده از بازوهای نیابتی و نظامی در خصوص اقدامات ریاض در مسیر عادی سازی روابط با اسرائیل بست. در این شرایط، توقف مذاکرات عادی سازی روابط میان عربستان و اسرائیل پس از ۷ اکتبر، دقیقاً همان خبری بود که موجب شد تا مسئولین ایران نفس راحتی بکشند. ریاض پس از امارات و بحرین که در سال ۲۰۲۰ و در زمان ریاست جمهوری دونالد ترامپ، روابط خود را با اسرائیل عادی کرده یا به بیان بهتر، علنی کردند، در صف امضای توافق و پیوستن به توافق ابراهیم بود. محمدبن سلمان، ولیعهد عربستان در ۲۰ سپتامبر ۲۰۲۲ (۲۹ شهریور) یعنی نزدیک به دو هفته

برای ریاض، کاهش تنش با ایران فرصت‌هایی را برای دستیابی به ثبات و امنیت لازم برای این پادشاهی برای رسیدن به اهداف توسعه داخلی خود داد چراکه برای مثال، چشم‌انداز ۲۰۳۰، طرح بزرگ عربستان سعودی برای تنوع اقتصادی بدون نفت، مستلزم سطوح عظیم سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف غیرنفتی، مانند گردشگری، لجستیک، بنادر، سرگرمی، فرهنگ و دفاع است که تجربه سعودی‌ها نشان می‌داد جز با کنار آمدن با ایران -یا آنچه غرب، مهار ایران می‌نامد- امکان‌پذیر نخواهد بود



فاطمه کلانتری
خبرنگار گروه دیپلماسی

از سرگیری روابط با عربستان سعودی پس از ۷ سال، هر چند تاکنون به بازگشایی سفارت ریاض در تهران منجر نشده و سفیر و دیپلمات‌های سعودی با گذشت بیش از یک سال، همچنان ترجیح می‌دهند مانند سفری کوتاه‌مدت با محل مأموریت خود برخورد کرده و در هتل ۵ ستاره اسپیناس پالاس اقامت کنند، همچنان بزرگترین دستاورد سیاست خارجی دولتی است که با شعار «اول همسایگان» کار خود را آغاز کرد.

ایران و عربستان در تاریخ ۱۹ اسفند ۱۴۰۱، توافق کردند تا با عادی سازی روابط، در مسیر کاهش تنش قدم گذاشته و مفاد توافق امنیتی سال ۲۰۰۱ را اجرایی کنند، این مسئله، امضای توافق توسط دبیر وقت شورای عالی امنیت ملی ایران و همتای سعودی و همچنین راهبری ۵ مرحله‌ای مذاکرات توسط تیم‌های امنیتی دو کشور به وضوح حکایت از این امر داشت که مؤلفه امنیت تا چه میزان در اراده ریاض برای عادی سازی روابط با تهران، حائز اهمیت بوده است.

برای ریاض، کاهش تنش با ایران فرصت‌هایی را برای دستیابی به ثبات و امنیت لازم برای این پادشاهی برای رسیدن به اهداف توسعه داخلی خود داد چراکه برای مثال، چشم‌انداز ۲۰۳۰، طرح بزرگ عربستان سعودی برای تنوع اقتصادی بدون نفت، مستلزم سطوح عظیم سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف غیرنفتی مانند گردشگری، لجستیک، بنادر، سرگرمی، فرهنگ

آنچه در این ستون می‌خوانید، دیدگاه‌های رسانه‌های خارجی است که صرفاً جهت اطلاع‌رسانی منتشر می‌شود و این دیدگاه‌ها موضع روزنامه «هم‌میهن» نیست.

MEE
MIDDLE EAST EYE

وقفه در مذاکرات محرمانه ایران و آمریکا

منابع نزدیک به مذاکرات در عمان به میدل ایست‌ای گفته‌اند که هیئت‌های ایران و آمریکا در مورد پایان دادن به جنگ اسرائیل و تمایل مشترک برای تغییر در دولت اسرائیل با هم مذاکره کرده‌اند. مذاکرات محرمانه ایران و آمریکا در عمان پیشرفت خوبی داشت، اما اکنون با درگذشت ناگهانی سید ابراهیم رئیسی، رئیس‌جمهور ایران و وزیر امور خارجه وی دچار وقفه شده است. به گفته سه منبع ایرانی نزدیک به مذاکرات، برت مک‌گورک، مشاور ارشد جو بایدن، رئیس‌جمهور آمریکا در خاورمیانه، اوایل ماه جاری با علی باقری کنی، نماینده ایران برای مذاکره با غرب، مذاکره کرد. این گفت‌وگوها در مسقط انجام شد که یک دهه پیش میزبان جلسات محرمانه تهران و واشنگتن بود که منجر به توافق هسته‌ای ۲۰۱۵ برجام (برنامه جامع اقدام مشترک) شد. اولین دور گفت‌وگوها بین ایالات متحده و ایران در ماه ژانویه انجام شد. یکی از منابع نزدیک به این مذاکرات که اولین بار توسط اکسیوس در روز جمعه گزارش شد، به میدل ایست‌ای گفت که مذاکرات بین باقری کنی و مک‌گورک به خوبی پیش می‌رفت و نزدیک به دستیابی به نوعی توافق بود. باقری کنی در آن زمان معاون وزیر امور خارجه بود، اما پس از درگذشت حسین امیرعبداللهیان در سانحه بالگرد در روز یکشنبه که منجر به درگذشت ابراهیم رئیسی نیز شد، اکنون سرپرست وزارت امور خارجه است. این گفت‌وگوها بر سه موضوع متمرکز بود: تمایل مشترک برای تغییر دولت در اسرائیل، پایان دادن به جنگ اسرائیل علیه غزه و جلوگیری از گسترش درگیری در سایر نقاط منطقه. یک تحلیلگر نزدیک به تشکیلات حاکم بر ایران به میدل ایست‌ای گفته که به نظر می‌رسد این گفت‌وگوها راهی برای برقراری آتش‌بس بین ایالات متحده از یک طرف و ایران و متحدانش از طرف دیگر بوده است. از زمان حمله ۷ اکتبر به رهبری حماس به اسرائیل و متعاقب آن حمله اسرائیل به غزه، متحدان ایران مانند جنبش حوثی یمن که رسماً به نام انصارالله شناخته می‌شود و شبه‌نظامیان عراقی حملاتی را به اهداف آمریکایی در منطقه ترتیب داده‌اند. این تحلیلگر معتقد است که ممکن است درباره برنامه هسته‌ای ایران و کاهش تحریم‌های نفتی نیز بحث‌هایی صورت گرفته باشد. برجام که ذیل آن ایران برنامه هسته‌ای خود را در ازای کاهش تحریم‌ها محدود کرد، پس از خروج یکجانبه دولت ترامپ از آمریکا در سال ۲۰۱۸ از بین رفت. با این حال، سال گذشته، واشنگتن و تهران به توافقی بر سر مبادله زندانیان دست یافتند که شامل واگذاری ۶ میلیارد دلار از دارمدهای نفتی صادره شده ایران توسط ایالات متحده بود. مذاکرات منتهی به آن توافق در ماه آگوست همچنین محدود کردن برنامه هسته‌ای ایران را پیشنهاد کرد که نشان می‌دهد به جای برجام گسترده‌تر، فضایی برای دستیابی به توافق‌های متمرکزتر وجود دارد. به گفته این منابع، پیش از آغاز مذاکرات مسقط، مک‌گورک با سعید ابروایی، نماینده ایران در سازمان ملل متحد، دیدار و گفت‌وگو کرد. در این دیدار، مک‌گورک به نقل از بایدن گفت: «تا پس از انتخابات آمریکا با ایران برای توافق هسته‌ای و جامع مذاکره نمی‌کنم، زیرا ایرانی‌ها نمی‌توانند به وعده‌های خود عمل کنند.» مک‌گورک گفت بایدن شکایت کرده بود که وقتی دولت رئیسی از احیای برجام در سال ۲۰۲۲ امتناع کرد، با «فشار و تحقیر بیش از حد» از سوی جمهوری خواهان مواجه شد. بایدن گفت: «به نظر من برجام مرده است و ما بعد از انتخابات مذاکره خواهیم کرد، مشروط بر اینکه این یک مذاکره فراگیر باشد که فراتر از برجام باشد و مسائل منطقه‌ای را نیز پوشش دهد. به نظر نمی‌رسد که دور دیگری از مذاکرات ایران و آمریکا به این زودی برگزار شود. پس از فوت رئیسی، ایران باید ظرف ۵۰ روز انتخابات ریاست جمهوری برگزار کند و بعید است که تصمیمات مهم سیاست خارجی در این دوره بلاتکلیفی اتخاذ شود. در همین حال، انتخابات ریاست جمهوری آمریکا در ماه نوامبر برگزار می‌شود. یک تحلیلگر که قبلاً برای تشکیلات حاکم کار می‌کرد به میدل ایست‌ای گفت: «با توجه به این وضعیت، باید منتظر اختلاف و توقف مذاکرات با آمریکایی‌ها باشیم. از آنجایی که رئیس‌جمهور و وزیر امور خارجه هر دو فوت کرده‌اند و به زودی انتخابات برگزار می‌شود، مذاکرات احتمالاً تا پس از انتخابات به تعویق خواهد افتاد؛ مشابه آنچه در جریان رقابت‌های ریاست جمهوری ۱۴۰۰ ایران رخ داد، زمانی که مذاکرات تا بعد از انتخابات متوقف شد.»

